PIERWSZA ŁAWKA · ZESTAW DZIAŁOWY · JĘZYK POLSKI · KLASA 2 LO I TECHNIKUM · ZAKRES PODSTAWOWY

Dział 2. Dziady cz. III

Geneza i budowa dramatu romantycznego, Prolog i przemiana Gustawa w Konrada, scena więzienna, Wielka Improwizacja i prometeizm, Widzenie ks. Piotra i mesjanizm, Salon warszawski, Pan Senator. Dziewięć kart: teoria z wzorcowymi odpowiedziami, ćwiczenia, zadania typu maturalnego, dwie kartkówki (A i B) i sprawdzian (A i B) – z kluczem i zasadami oceniania.

Karta	Temat	Zadania
1	**Dziady cz. III – najważniejsze wiadomości** Teoria w pigułce, wzorcowe odpowiedzi, rozgrzewka	4 zad. 12 pkt
2	**Dziady cz. III – ćwiczenia** Ćwiczę umiejętności z działu	6 zad. 26 pkt
3	**Dziady cz. III – zadania typu maturalnego** Polecenia i punktacja jak na maturze 2027	6 zad. 12 pkt
4	**Kartkówka 1: Prolog, scena więzienna, Wielka Improwizacja – grupa A** 15 minut · 10 pkt	4 zad. 10 pkt
5	**Kartkówka 1: Prolog, scena więzienna, Wielka Improwizacja – grupa B** 15 minut · 10 pkt	4 zad. 10 pkt
6	**Kartkówka 2: Widzenie ks. Piotra, Salon, Pan Senator – grupa A** 15 minut · 9 pkt	4 zad. 9 pkt
7	**Kartkówka 2: Widzenie ks. Piotra, Salon, Pan Senator – grupa B** 15 minut · 9 pkt	4 zad. 9 pkt
8	**Sprawdzian: Dziady cz. III – grupa A** 45 minut · 31 pkt	8 zad. 31 pkt
9	**Sprawdzian: Dziady cz. III – grupa B** 45 minut · 31 pkt	8 zad. 31 pkt

JAK KORZYSTAĆ Z ZESTAWU

- Karta 1 przypomina najważniejsze wiadomości z działu i pokazuje wzorcowe odpowiedzi z wyjaśnieniem – od niej warto zacząć.
- Karta 2 to ćwiczenia na tekstach, a karta 3 – zadania w formule matury 2027 (polecenia i punktacja jak w arkuszach CKE).
- Karty 4–7 to dwie kartkówki (po 15 minut), każda w grupach A i B. Karty 8–9 to sprawdzian (45 minut) w grupach A i B – te same typy zadań i ta sama punktacja, inne treści.
- Klucz na końcu zestawu zawiera odpowiedzi i zasady oceniania zadań otwartych w stylu CKE (co daje 1 pkt, a co 2 pkt).
- Osobny plik „Powtórka" zbiera najważniejsze pojęcia, lektury i konteksty, typowe błędy i test „Sprawdź się".

Materiał oryginalny. Podstawa programowa LO i technikum w brzmieniu z 2024 r. (Dz.U. 2024 poz. 1019). Wymagania: I.1.3, I.1.4, I.1.5, I.1.7, I.1.8, I.1.10, I.1.12–I.1.15, III.1.1, III.2.9. Pisownia według zasad od 1.01.2026. Do użytku własnego i pracy z własnymi uczniami.

PIERWSZA ŁAWKA

Dziady cz. III – najważniejsze wiadomości

Teoria w pigułce, wzorcowe odpowiedzi, rozgrzewka

KARTA 1/9

Imię i nazwisko: ..... Data: ..... Wynik: ..... / 12 pkt

PRZYPOMNIJ SOBIE

- **Geneza.** *Dziady cz. III* (tzw. *Dziady drezdeńskie*) Mickiewicz napisał w Dreźnie w 1832 r., po upadku powstania listopadowego, i wydał w Paryżu w tym samym roku. Dramat nawiązuje do śledztwa przeciw filomatom i filaretom w Wilnie (1823–1824), prowadzonego przez senatora Nowosilcowa. Wielu bohaterów nosi nazwiska prawdziwych więźniów (Tomasz Zan, Jan Sobolewski, Feliks Kołakowski); utwór zadedykowano zmarłym na wygnaniu przyjaciołom autora.
- **Dramat romantyczny** – cechy widoczne w *Dziadach cz. III*: luźna, **fragmentaryczna kompozycja** (sceny-obrazy), brak jedności czasu, miejsca i akcji, **synkretyzm rodzajowy** (liryczne monologi, epickie opowiadania, np. Sobolewskiego i Adolfa), przenikanie się świata realnego i nadprzyrodzonego (anioły, duchy, diabły), sceny zbiorowe obok monologów, bohater romantyczny, trudności w wystawieniu na scenie.

Część	Miejsce	Co się dzieje
Prolog	Wilno, cela w klasztorze Bazylianów	walka duchów o duszę więźnia; napis: umarł Gustaw, narodził się Konrad
Scena I (więzienna)	Wilno, cela Konrada	wigilia; opowiadanie Sobolewskiego o kibitkach, bajka Żegoty, pieśń zemsty Konrada
Scena II – Wielka Improwizacja	cela Konrada	Konrad wyzywa Boga i żąda „rządu dusz”; słowo „Carem!” mówi Głos diabła
Scena III	cela Konrada	egzorcyzmy – ks. Piotr wypędza z Konrada złego ducha
Scena IV	dom pod Lwowem	Ewa modli się za autora pieśni – Konrada
Scena V – Widzenie ks. Piotra	cela ks. Piotra	wizja Polski jako Chrystusa narodów i przyszłego zbawcy „czterdzieści i cztery”
Scena VII – Salon warszawski	Warszawa	obojętne elity „przy stoliku” i patriotyczna młodzież „przy drzwiach”; opowieść o Cichowskim
Scena VIII – Pan Senator	Wilno, dom Senatora	Nowosilcow, bal, rozpacz Rollisonowej; piorun zabija Doktora

- **Prolog – przemiana bohatera.** Więzień pisze na ścianie celi, że 1 listopada 1823 r. „umarł Gustaw” (nieszczęśliwy kochanek z *Dziadów cz. IV*) i „narodził się Konrad”. Miłość do kobiety zastępuje miłość do ojczyzny; indywidualista staje się poetą-bojownikiem.

- **Wielka Improwizacja – prometeizm.** Samotny Konrad czuje się poetą-mistrzem („Ja mistrz!”), który kocha cały naród i cierpi za miliony. Żąda od Boga „rządu dusz”, a gdy Bóg milczy, oskarża Go, że jest „tylko mądrością”, a nie miłością. **Prometeizm** to bunt przeciw Bogu w imię dobra ludzi – jak mit o Prometeuszu, który wykradł bogom ogień. Bunt Konrada jest jednak skażony **pychą**: bohater chce władzy równej Bogu; bluźnierstwo kończy za niego Głos diabła, a Konrad pada zemdlony.
- **Widzenie ks. Piotra – mesjanizm.** Pokorny bernardyn („Prochem i niczem”) otrzymuje to, czego nie osiągnął Konrad: wgląd w przyszłość narodu. Męka Polski przypomina mękę Chrystusa (Gal jak Piłat umywa ręce, Rakus i Borus zadają cierpienia, żołdak Moskal przebija bok), ale po śmierci przychodzi zmartwychwstanie i wybawiciel „czterdzieści i cztery”. **Mesjanizm** – przekonanie, że cierpienie narodu ma sens odkupieńczy, jak ofiara Mesjasza.
- **Obraz społeczeństwa.** *Salon warszawski* pokazuje podział: elity mówiące po francusku bawią się i lekceważą cierpienia więźniów, młodzież i starzy Polacy przy drzwiach słuchają opowieści Adolfa o Cichowskim. Wysocki porównuje naród do lawy: z wierzchu zimna skorupa, w głębi ogień. *Pan Senator* to satyra na władzę: Nowosilcow jest cyniczny, próżny, miesza polski z francuskim; jego świat ma cechy **groteski** (zestawienie okrucieństwa z balem i żartami).
- ***Ustęp*** – cykl wierszy dołączony do dramatu (m.in. *Droga do Rosji*, *Petersburg*, *Pomnik Piotra Wielkiego*, *Do przyjaciół Moskali*) – obraz carskiej Rosji; w zestawie tylko jako kontekst.

PRZYKŁADY Z WYJAŚNIENIEM

Przykład 1. Wyjaśnij, co oznacza napis, który więzień pisze na ścianie celi w Prologu.
Łaciński napis głosi, że 1 listopada 1823 r. umarł Gustaw, a narodził się Konrad. Oznacza przemianę duchową: romantyczny kochanek, zajęty własnym cierpieniem (Gustaw z cz. IV), staje się patriotą, poetą walczącym za naród. Data – dzień Wszystkich Świętych, w przeddzień Zaduszek – łączy przemianę z obrzędem dziadów i ze „śmiercią” dawnego „ja”.
Jak myśleć: w pytaniu o symbol wskaż znaczenie dosłowne i przenośne.

Przykład 2. Wyjaśnij, na czym polega prometeizm Konrada.
Konrad, jak Prometeusz, buntuje się przeciw Bogu w imię ludzi: kocha cały naród, cierpi za miliony i żąda władzy, by go uszczęśliwić. Oskarża Boga, że rządzi światem mądrością, a nie miłością.
Za co CKE daje punkt: za powiązanie buntu z motywacją (dobro narodu, ludzkości) – samo „Konrad buntuje się przeciw Bogu” to za mało.

Przykład 3. Wyjaśnij, dlaczego ostatnie słowo bluźnierstwa w Wielkiej Improwizacji wypowiada Głos diabła.
Konrad nie kończy zdania – Głos diabła dopowiada „Carem!”. To znak, że pycha zaprowadziła bohatera na granicę, za którą jest już tylko zło: nazwanie Boga carem – tyranem. Konrad pada zemdlony, a jego dusza jeszcze nie należy do szatana (modlą się za nim bliscy).

Przykład 4. Wyjaśnij symbolikę podziału salonu na towarzystwo „przy stoliku” i grupę „przy drzwiach”.
Przy stoliku siedzą elity – urzędnicy, literaci, damy; mówią po francusku, rozmawiają o balach, lekceważą cierpienia rodaków. Przy drzwiach stoi młodzież patriotyczna i starzy Polacy; mówią po polsku, przejmują się losem więźniów. Podział pokazuje rozłam narodu: wynarodowione, obojętne elity i patriotyczną młodzież – tę, która według Wysockiego jest ogniem pod skorupą lawy.

ZADANIA

Zadanie 1. Przyporządkuj częściom dramatu ich treść. Wpisz obok numeru właściwą literę. Jedna treść jest zbędna. ___ / 4 pkt

1. Prolog
2. Scena II
3. Scena V
4. Scena VII

a) przemiana Gustawa w Konrada
b) Wielka Improwizacja – bunt Konrada
c) Widzenie ks. Piotra
d) rozmowy w salonie warszawskim
e) bal u Senatora i śmierć Doktora

1 ____ 2 ____ 3 ____ 4 ____

Zadanie 2. Uzupełnij zdania. ___ / 3 pkt

1. Akcja dramatu rozgrywa się głównie w _____, w czasie śledztwa przeciw filomatom i filaretom.
2. Śledztwo prowadzi senator _____.
3. Pokorny zakonnik, który egzorcyzmuje Konrada i ma widzenie przyszłości narodu, to ks. _____.

Zadanie 3. Kto w Wielkiej Improwizacji wypowiada słowo „Carem!”? Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych. ___ / 1 pkt

A. Konrad **B.** Głos diabła **C.** Anioł Stróż **D.** ks. Piotr

Zadanie 4. Oceń prawdziwość zdań. Wpisz P (prawda) albo F (fałsz). ___ / 4 pkt

1. Scena I rozgrywa się w wigilię Bożego Narodzenia.	**P**	**F**
2. W salonie warszawskim wszyscy goście współczują więźniom.	**P**	**F**
3. W scenie VIII piorun zabija Doktora.	**P**	**F**
4. Mickiewicz napisał *Dziady cz. III* w Wilnie w czasie śledztwa.	**P**	**F**

Podgląd • Pierwsza Ławka

Dziady cz. III – ćwiczenia

Ćwiczę umiejętności z działu

KARTA 2/9

Imię i nazwisko: ..... Data: ..... Wynik: ..... / 26 pkt

Zadanie 1. Przeczytaj fragment utworu i wykonaj zadania. ___ / 4 pkt

Adam Mickiewicz, *Dziady cz. III*, Prolog (fragment)

WIĘZIEŃ

Mam być wolny — tak! nie wiem, skąd przyszła nowina,
Lecz ja znam, co być wolnym z łaski Moskwicina.
Łotry zdejmą mi tylko z rąk i nóg kajdany,
Ale wtłoczą na duszę — ja będę wygnany!
Błąkać się w cudzoziemców, w nieprzyjaciół tłumie,
Ja śpiewak — i nikt z mojej pieśni nie zrozumie
Nic — oprócz niekształtnego i marnego dźwięku.
Łotry, tej jednej broni z rąk mi nie wydarły,
Ale mi ją zepsuto, przełamano w ręku;
Żywy, zostanę dla mej ojczyzny umarły,
I myśl legnie zamknięta w duszy mojej cieniu,
Jako dyjament w brudnym zawarty kamieniu.

/ wstaje i pisze węglem z jednej strony: /

D. O. M.
GUSTAVUS
OBIIT M. D. CCC. XXIII
CALENDIS NOVEMBRIS

/ z drugiej strony: /

HIC NATUS EST
CONRADUS M. D. CCC. XXIII
CALENDIS NOVEMBRIS

Objaśnienie: *D.O.M.* – Bogu Najlepszemu, Największemu; *Gustavus obiit…* – Gustaw zmarł 1 listopada 1823; *Hic natus est Conradus…* – tu narodził się Konrad 1 listopada 1823.

Adam Mickiewicz, *Dziady cz. III*, Prolog; tekst według wolnelektury.pl (domena publiczna).

1.1. Wyjaśnij, czego więzień obawia się po wyjściu na wolność. ___ / 1 pkt

1.2. Wyjaśnij sens porównania „Jako dyjament w brudnym zawarty kamieniu”. ___ / 1 pkt

Podgląd • Pierwsza Ławka

1.3. Wyjaśnij, co oznacza napis, który więzień pisze węglem na ścianie. Uwzględnij datę.

___ / 2 pkt

Zadanie 2. Przeczytaj fragment utworu i wykonaj zadania.

___ / 4 pkt

Adam Mickiewicz, *Dziady cz. III*, Wielka Improwizacja (fragment)

I mam je, mam je, mam — tych skrzydeł dwoje;
Wystarczą: — od zachodu na wschód je rozszerzę,
Lewym o przeszłość, prawym o przyszłość uderzę.
I dojdę po promieniach uczucia — do Ciebie!
I zajrzę w uczucia Twoje,
O Ty! o którym mówią, że czujesz na niebie!
Jam tu, jam przybył, widzisz, jaka ma potęga!
Aż tu moje skrzydło sięga.
Lecz jestem człowiek, i tam, na ziemi me ciało;
Kochałem tam, w ojczyźnie serce me zostało —

Ale ta miłość moja na świecie,
Ta miłość nie na jednym spoczęła człowieku
Jak owad na róży kwiecie:
Nie na jednej rodzinie, nie na jednym wieku.
Ja kocham cały naród! — objąłem w ramiona
Wszystkie przeszłe i przyszłe jego pokolenia,
Przycisnąłem tu do łona,
Jak przyjaciel, kochanek, małżonek, jak ojciec:
Chcę go dźwignąć, uszczęśliwić,
Chcę nim cały świat zadziwić,
Nie mam sposobu i tu przyszedłem go dociec.

Adam Mickiewicz, *Dziady cz. III*, scena II; tekst według wolnelektury.pl (domena publiczna).

2.1. Wyjaśnij, jak Konrad przedstawia swoją potęgę w pierwszej strofie fragmentu.

___ / 1 pkt

2.2. Wypisz dwa porównania, którymi Konrad opisuje swoją miłość, i wyjaśnij, co mówią o tej miłości.

___ / 2 pkt

Podgląd • Pierwsza Ławka

2.3. Wyjaśnij, po co Konrad „przyszedł” do Boga według ostatnich wersów fragmentu.

___ / 1 pkt

Zadanie 3. Przyporządkuj postaciom z *Dziadów cz. III* ich opis. Wpisz obok numeru właściwą literę. Jeden opis jest zbędny.

___ / 5 pkt

1. Tomasz	a) przywódca młodzieży, gotów przyjąć winę za innych
2. Żegota	b) nowy więzień, opowiada bajkę o ziarnie ukrytym przez diabła
3. Jan Sobolewski	c) opowiada o wywózce więźniów na Sybir
4. Feliks Kołakowski	d) śpiewa pieśń o tym, jak będzie „pracował” dla cara
5. kapral	e) dawny legionista, broni imienia Maryi
	f) donosi Senatorowi na więźniów

1 ____ 2 ____ 3 ____ 4 ____ 5 ____

Zadanie 4. Przeczytaj fragment utworu i wykonaj zadania.

___ / 5 pkt

Adam Mickiewicz, *Dziady cz. III*, Salon warszawski (fragment)

DAMA MŁODA
/ do Literata /
Czemu to o tym pisać nie chcecie, Panowie?
[…]

LITERAT I
Takich dziejów słuchają, lecz kto je przeczyta?
I proszę, jak opiewać spółczesne wypadki;
Zamiast mitologiji są naoczne świadki.
Potem, jest to wyraźny, święty przepis sztuki,
Że należy poetom czekać — aż — aż —

JEDEN Z MŁODZIEŻY
Póki? —
Wieleż lat czekać trzeba, nim się przedmiot świeży
Jak figa ucukruje, jak tytuń uleży?

LITERAT I
Nie ma wyraźnych reguł.

LITERAT II
Ze sto lat.

LITERAT I
To mało!

LITERAT III
Tysiąc, parę tysięcy —

LITERAT IV
A mnie by się zdało,
Że to wcale nie szkodzi, że przedmiot jest nowy,
Szkoda tylko, że nie jest polski, narodowy.
Nasz naród się prostotą, gościnnością chlubi,
Nasz naród scen okropnych, gwałtownych nie lubi; —
Śpiewać, na przykład, wiejskich chłopców zalecanki.
Trzody, cienie — Sławianie, my lubim sielanki.

LITERAT I
Spodziewam się, że Panu przez myśl nie przejedzie,
Aby napisać wierszem, że ktoś jadał śledzie.
Ja mówię, że poezji nie ma bez poloru,
A polor być nie może tam, gdzie nie ma dworu:
Dwór to sądzi o smaku, piękności i sławie;
Ach, ginie Polska! dworu nie mamy w Warszawie.

Adam Mickiewicz, *Dziady cz. III*, scena VII; tekst według wolnelektury.pl (domena publiczna).

Podgląd • Pierwsza Ławka

Kartkówka 1: Prolog, scena więzienna, Wielka Improwizacja – grupa A

15 minut · 10 pkt

KARTA 4/9

Imię i nazwisko: ..... Data: ..... Wynik: ..... / 10 pkt

Zadanie 1. Uzupełnij zdania dotyczące Prologu. ___ / 3 pkt

1. Więzień pisze na ścianie, że 1 _____ 1823 r. umarł Gustaw.
2. Na jego miejsce „narodził się” _____.
3. Więzienie mieści się w dawnym klasztorze _____ w Wilnie.

Zadanie 2. Kto wypowiada w Wielkiej Improwizacji słowo „Carem!”? Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych. ___ / 1 pkt

A. Anioł Stróż **B.** ks. Piotr **C.** Głos diabła **D.** Konrad

Zadanie 3. Przyporządkuj słowa postaciom ze sceny I. Wpisz obok numeru właściwą literę. Jedna postać jest zbędna. ___ / 3 pkt

1. „Ja stałem na waszego towarzystwa czele, / Mam obowiązek cierpieć za was”	a) Tomasz
2. „Myśli Boga oszukać — oszuka sam siebie”	b) Żegota
3. „Zrodzi się Paleń dla cara”	c) Feliks
	d) Konrad

1 ____ 2 ____ 3 ____

Zadanie 4. Wyjaśnij, na czym polega prometeizm Konrada. Podaj dwa argumenty z Wielkiej Improwizacji. ___ / 3 pkt

Podgląd • Pierwsza Ławka

Sprawdzian: Dziady cz. III – grupa A

45 minut · 31 pkt

KARTA 8/9

Imię i nazwisko: ..... Data: ..... Wynik: ..... / 31 pkt

Zadanie 1. Przeczytaj fragment utworu i wykonaj zadania. ___ / 5 pkt

Adam Mickiewicz, *Dziady cz. III*, Prolog (fragment)

DUCH

Człowieku! gdybyś wiedział, jaka twoja władza!
Kiedy myśl w twojej głowie, jako iskra w chmurze,
Zabłyśnie niewidzialna, obłoki zgromadza,
I tworzy deszcz rodzajny lub gromy i burze;
Gdybyś wiedział, że ledwie jedną myśl rozniecisz,
Już czekają w milczeniu, jak gromu żywioły,
Tak czekają twej myśli — szatan i anioły:
Czy ty w piekło uderzysz, czy w niebo zaświecisz;
A ty jak obłok górny, ale błędny, pałasz
I sam nie wiesz, gdzie lecisz, sam nie wiesz, co zdziałasz.
Ludzie! każdy z was mógłby, samotny, więziony,
Myślą i wiarą zwalać i podźwigać trony.

Adam Mickiewicz, *Dziady cz. III*, Prolog; tekst według wolnelektury.pl (domena publiczna).

1.1. Dokończ zdanie. Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych. ___ / 1 pkt

Według Ducha myśl człowieka

A. zawsze prowadzi do zła, jeśli nie jest poparta czynem.

B. jest całkowicie zależna od woli aniołów i szatana.

C. ma ogromną moc – może posłużyć dobru albo złu, a wybór należy do człowieka.

D. nie ma żadnego wpływu na świat, dopóki człowiek jest więźniem.

1.2. Nazwij środek stylistyczny zastosowany w wersach 2–4 i określ jego funkcję. ___ / 2 pkt

1.3. Wyjaśnij, jak słowa Ducha zapowiadają Wielką Improwizację i jej wynik. ___ / 2 pkt

PIERWSZA ŁAWKA

CO JESZCZE JEST W ŚRODKU

Dziady cz. III – kartkówki, sprawdzian, powtórka – język polski, kl. 2 LO (zakres podstawowy)

Podgląd pokazał 10 z 31 stron. Pełna wersja: 31 stron A4, PDF do druku i DOCX do edycji.

- Karta 1: Dziady cz. III – najważniejsze wiadomości – 4 zadania, 12 pkt
- Karta 2: Dziady cz. III – ćwiczenia – 6 zadań, 26 pkt
- Karta 3: Dziady cz. III – zadania typu maturalnego – 6 zadań, 12 pkt
- Karta 4: Kartkówka 1: Prolog, scena więzienna, Wielka Improwizacja – grupa A – 4 zadania, 10 pkt
- Karta 5: Kartkówka 1: Prolog, scena więzienna, Wielka Improwizacja – grupa B – 4 zadania, 10 pkt
- Karta 6: Kartkówka 2: Widzenie ks. Piotra, Salon, Pan Senator – grupa A – 4 zadania, 9 pkt
- Karta 7: Kartkówka 2: Widzenie ks. Piotra, Salon, Pan Senator – grupa B – 4 zadania, 9 pkt
- Karta 8: Sprawdzian: Dziady cz. III – grupa A – 8 zadań, 31 pkt
- Karta 9: Sprawdzian: Dziady cz. III – grupa B – 8 zadań, 31 pkt Karta 1 przypomina najważniejsze wiadomości i pokazuje wzorcowe odpowiedzi z komentarzem.

Kup pełną wersję – plik od razu na e-mail
pierwszalawka.pl/material/polski-liceum-klasa-2-dzial-02-dziady-cz-iii